

«Ilus Helena» – täie rauaga olematu märklaua pihta

«Ilus Helena» on üpris lihtsakoeline operett, rahvalik žanr, mille puhul esituskultuur on üldse pisut nagu teisejärguline. Keskmise rahvakontserdi tasemel operett kõlaski.

EVI ARUJÄRV

Nakatavalt, sillerdavalt lõbus on eesti elu. Siin on televisioon ja meedia (ha-ha-haa), Riigikogu, valitsus ja eesti inimene (ha-ha-haa!), ahne, rumal ja kiimaline koorekiht (ha-ha-haa!), lehti, kilusid ja rahvuslasi (ha-ha-haa), prostitutsioon ja korrupsioon (ha-ha-haa), põllumajandus kui kurioosum (ha-ha-haa), setud ja võrokeed, dissidendid ja iludusvõistlused (ha-ha-haa!).

Enam-vähem kõik selle sõelus «Ilus Helena» oma kaasajastatud tekstiosaga juba esimeses vaatuses läbi. Aga naljakas ei olnud. Või oli pisut, kohati.

Algul erutav, pärast igav

Offenbachi opereti lavastus näis põhinevat eeldusel, et ütled lihtsalt «kümme miljonit» (komitee, dissident, «lind», vai muinimene, rahvuslik jne.) ja näera end või puruks. Nii lihtne see ka ei ole. Et hälve või päritegu naerma paneks, peaks see kusagil (inimese peas, tekstis) mingi üleva, range või vähemasti omaks võetud normiga või normaalsusega pörkuma. Mingi teise maailma või käitumisloogikaga.

Käpulikäimine näiteks on naljakas sellisel juhul, kui püstitäimine on üleüldiselt omaks võetud. Klassikaline ja-lahoop tagumikku sel juhul, kui see labasusemaailma il-

Noort armastaja Paris (Rauno Elp, vasakul) ja sarvekandjast Menelaos (Rostislav Gurjev) operetis «Ilus Helena».

Harri Rospu

ming heade kommete maailma satub. Lisaks peab hälve suhteliselt pisuke, ohutu ja prognoositav olema. Eksistentsile ohtlik hälve kuulub juba hirmuloo žanri.

Mis tahes teabe kordumisega on aga nii, et alguses võib erutav, naljakas või öudne olla, aga lõpuks on nagoonii igav. Meedial põhinev elupilt ongi praegu igavusstaadiumisse jõudnud. Seepärast vist kipuski enamik lavastuse «sotsiaalnaljadest» halliks jääma ja värvi sai mõni neist üksnes lavakarakterit kaudu – liikumise, keha-

ESIETENDUS

Offenbachi operett «Ilus Helena»

Lavastaja Neeme Kuningas, dirigent Erki Pehk, kujundus Jaak Vaus. Osades Tiit Laur, Rauno Elp, Tarmo Sild, Rostislav Gurjev jt

Estonia teatris 8. jaanuaril

keele, kõneviisi või intoneerimise kaudu.

Operett on žanr, mis enamasti labeerib paraadliku vokaalse elegantsi (esimesed armastajad) ja karakteriseerimis-

nõude (kõrvaltegelased) vahel. Offenbachi «Helena» parodeerib ka opereti enese vahendeid, selle paraadlikku ja sentimentaalset poolust. Säravat ja nõudlikku operetivirtuositeeti

jääb juba teose materjalis üldiselt väheseks.

Esipaari (Helena – Tiit Laur, Paris – Rauno Elp) häälematerjal on parasjagu sooja operetikantileeni, aga ühtlasest, registreeritud voolavast, laimatumust intoneerimisest ei saa siiski kõnelda. Ei tea nüüd, kogemuse põhjal peaks mustalt laulmise ehk koguni opereti stilistikasse arva... Et peategelastel on karakteriks saamine raske, on juba igihaljas žanriprobleem (mille tavaliselt kompenseeribki puhtmuusikaline külg).

Kõige lopsakamalt karakteri-

seeritud kuju oli kuningas Agamemnon (Tarmo Sild), kelle kõnes segunesid lõuna- ja kagu-eesti murded ning Karlssoni-välimusega tuntud soome ärimehe hääldusfinessid, rahvusluse retoorika ja TV reklaamimängude sõnavara. Parodeerimisobjekt muutus hõlmamatuks. Sarvekandjast Menelaosega (Helena abikaasa; Rostislav Gurjev) oli asi lihtsam. Petetud abielumees lihtsalt on koomiline.

Aga et operetikarakterit kannavad suure rabelemise asemel pigem väikesed nipid, see on samuti tõsiasi (Tiit Tralla lauldud truualamlik ohmu, Jupiteri teener Philicome, Mart Lauri pisut ilmetum suuraugur Kalkhas).

Aated ja supp

Napp, koomiliste detailidega lavapilt oli silma jaoks sõbralik. Operetlik kiiskamine (väikese grupi diskoröivastuse elemendid) lahustus pehmes üldkoloriidis. Liikumisega ei püütud samuti imetrikke teha. Kohati oli pilt ülistaatiline (stseenid lausa ülesrivistatud massiga). Sellest polegi asja – tabaks vaid dialoog ja mõte märki (muusika liigub nagoonii ühes teises ruumis).

Ilusa armastajapaari kokkusaamisest ja rumalast petetud abielumehest kõneldes püüdis lavastus kangesti kohalikke olusid sisse tuua. Paraku on postmodernism, globaliseerimine ja mitut sorti pluralism viinud meid kahetsusväärse olukorrani, kus moraal, aated, norm, püha ja muu sarnane ikooniline kraam on ideoloogilises supis ära lahustunud. Polegi nüüd enam suurt, mille arvel nalja saaks.